

Rolnummer 5698
Arrest nr. 65/2014 van 3 april 2014

A R R E S T

In zake : de prejudiciële vraag over artikel 43*bis* van het Strafwetboek en over de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen, gesteld door de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen.

Het Grondwettelijk Hof,

samengesteld uit de voorzitters A. Alen en J. Spreutels, en de rechters E. De Groot, L. Lavrysen, T. Merckx-Van Goey, F. Daoût en T. Giet, bijgestaan door de griffier F. Meersschaut, onder voorzitterschap van voorzitter A. Alen,

wijst na beraad het volgende arrest :

*

* *

I. *Onderwerp van de prejudiciële vraag en rechtspleging*

Bij vonnis van 27 juni 2013 in zake de nv « Indulease » tegen de Belgische Staat, en N.C. (eisende partij in gedwongen tussenkomst) tegen B.A. (verwerende partij in gedwongen tussenkomst), en in zake de nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR » tegen N.C., waarvan de expeditie ter griffie van het Hof is ingekomen op 18 juli 2013, heeft de Rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen de volgende prejudiciële vraag gesteld :

« Schenden artikel 43*bis* van het Strafwetboek en de Drugswet artikel 10 en 11 van de Grondwet waar zij niet voorzien in teruggaveregeling voor zaken die hebben gediend of die bestemd waren om bewezen drugsmisdrijven te plegen wanneer derden beweren recht te hebben op deze verbeurd verklaarde zaken, terwijl artikel 43*bis* van het Strafwetboek - zoals verder uitgewerkt in het Koninklijk Besluit van 9 augustus 1991 - voorziet in een specifieke teruggaveregeling voor de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, voor de vervangingsgoederen en vervangingswaarden of voor de inkomsten uit de belegde voordelen waarop derden aanspraak maken ? ».

Memories zijn ingediend door :

- de nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR », met zetel te 2610 Wilrijk, Boomssteenweg 400;

- de Ministerraad.

Op de openbare terechtzitting van 11 maart 2014 :

- zijn verschenen :

. Mr. V. Weyten *loco* Mr. R. Vermeiren, advocaten bij de balie te Antwerpen, voor de nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR »;

. Mr. A. Poppe *loco* Mr. E. Jacobowitz, advocaten bij de balie te Brussel, voor de Ministerraad;

- hebben de rechters-verslaggevers T. Merckx-Van Goey en F. Daoût verslag uitgebracht;

- zijn de voornoemde advocaten gehoord;

- is de zaak in beraad genomen.

De bepalingen van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof met betrekking tot de rechtspleging en het gebruik van de talen werden toegepast.

II. De feiten en de rechtspleging in het bodemgeshil

De nv « Dockx CTR » leasede een personenwagen bij de nv « Indulease » en verhuurde hem aan N.C., die hem op zijn beurt, in strijd met de algemene voorwaarden, uitleende aan B.A. Op 7 juli 2010 werd B.A. betrap op het verhandelen van drugs met behulp van die personenwagen, die in beslag werd genomen.

Bij vonnis van de Correctionele Rechtbank te Antwerpen van 31 augustus 2010 werd B.A. strafrechtelijk veroordeeld en werd de voormelde personenwagen verbeurdverklaard op grond van artikel 4, § 6, van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen. De nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR » werden niet in kennis gesteld van en waren geen partij bij de strafprocedure, hoewel de nv « Indulease » op 17 augustus 2010 aangifte deed dat de wagen haar eigendom was.

In het bodemgeshil dagvaarden de nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR » zowel de Belgische Staat als N.C. tot teruggave van de voormelde personenwagen of tot vervangende schadevergoeding, met voorbehoud voor eventuele schade die de personenwagen als gevolg van de inbeslagname zou hebben opgelopen. De verwijzende rechter stelt echter vast dat noch de voormelde wet van 24 februari 1921, noch het Strafwetboek voorzien in de teruggave van goederen die op grond van artikel 4, § 6, van die wet zijn verbeurdverklaard, terwijl artikel 43*bis* van het Strafwetboek wel voorziet in de teruggave aan derden van verbeurdverklarde vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen. Bijgevolg stelt de verwijzende rechter op verzoek van de nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR » de onderhavige prejudiciële vraag.

III. In rechte

- A -

A.1.1. De nv « Indulease » en de nv « Dockx CTR » merken op dat de categorieën van personen die in de onderhavige zaak moeten worden vergeleken, allebei derden zijn die niet in de strafprocedure zijn tussengekomen en zich dus niet geconfronteerd zien met een in kracht van gewijsde gegane strafrechtelijke verbeurdverklaring van de vermogensvoordelen waarop zij aanspraak maken.

In het geval van een verbeurdverklaring krachtens artikel 42, 3°, en artikel 43*bis* van het Strafwetboek zouden derden hun verbeurdverklarde goederen evenwel kunnen terugkrijgen, terwijl zulks in het geval van een verbeurdverklaring krachtens artikel 4, § 6, van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen niet mogelijk zou zijn.

A.1.2. Aangezien de derde in geen van beide gevallen betrokken is bij het misdrijf, zou de onmogelijkheid om in het geval van een verbeurdverklaring op grond van artikel 4, § 6, van de wet van 24 februari 1921 de personenwagen terug te krijgen, het beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie schenden.

A.2.1. Volgens de Ministerraad valt de prejudiciële vraag buiten de bevoegdheid van het Hof, aangezien het in het geding zijnde verschil in behandeling zou voortvloeien uit het koninklijk besluit van 9 augustus 1991 tot vaststelling van de termijn waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak. Artikel 1 van dat koninklijk besluit beperkt immers het toepassingsgebied ervan tot de beslissing tot verbeurdverklaring gewezen overeenkomstig artikel 43*bis* van het Strafwetboek.

A.2.2. Volgens de Ministerraad zijn de in het geding zijnde categorieën van personen vergelijkbaar. Tevens zou het criterium van onderscheid, dat steunt op de rechtsgrond van de verbeurdverklaring, objectief zijn.

A.2.3. De Ministerraad betoogt dat de eigenaar van het verbeurdverklarde voertuig zich steeds burgerlijke partij kan stellen, zodat de in beslag genomen goederen hem krachtens artikel 43*bis*, derde lid, van het Strafwetboek moeten worden teruggegeven.

Tevens zou hij krachtens artikel 1122 van het Gerechtelijk Wetboek over een termijn van dertig jaar beschikken om derdenverzet aan te tekenen tegen het vonnis waarbij het in beslag genomen voertuig werd verbeurdverklaard.

Daarnaast kan de eigenaar de in beslag genomen goederen recupereren door krachtens artikel 28*sexies* respectievelijk artikel 61*quater* van het Wetboek van strafvordering de opheffing van de opsporingshandeling respectievelijk onderzoekshandeling te vragen.

Tot slot zou de eigenaar de strafrechtelijk veroordeelde kunnen dagvaarden op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek teneinde een schadevergoeding te verkrijgen.

- B -

B.1.1. De artikelen 42, 43 en 43*bis* van het Strafwetboek bepalen :

« Art. 42. Bijzondere verbeurdverklaring wordt toegepast :

1° Op de zaken die het voorwerp van het misdrijf uitmaken, en op die welke gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van het misdrijf, wanneer zij eigendom van de veroordeelde zijn;

2° Op de zaken die uit het misdrijf voortkomen;

3° Op de vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, op de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en op de inkomsten uit de belegde voordelen.

Art. 43. Bij misdaad of wanbedrijf wordt bijzondere verbeurdverklaring toepasselijk op de zaken bedoeld in artikel 42, 1° en 2° altijd uitgesproken.

Bij overtreding wordt zij slechts uitgesproken in de gevallen bij de wet bepaald.

Art. 43*bis*. Bijzondere verbeurdverklaring toepasselijk op de zaken bedoeld in artikel 42, 3°, kan door de rechter in elk geval worden uitgesproken, maar slechts voor zover zij door de procureur des Konings schriftelijk wordt gevorderd.

Indien de zaken niet kunnen worden gevonden in het vermogen van de veroordeelde, raamt de rechter de geldwaarde ervan en heeft de verbeurdverklaring betrekking op een daarmee overeenstemmend bedrag.

Ingeval de verbeurdverklaarde zaken aan de burgerlijke partij toebehoren, zullen zij aan haar worden teruggegeven. De verbeurdverklaarde zaken zullen haar eveneens worden toegewezen ingeval de rechter de verbeurdverklaring uitgesproken heeft omwille van het feit dat zij goederen en waarden vormen die door de veroordeelde in de plaats gesteld zijn van de zaken die toebehoren aan de burgerlijke partij of omdat zij het equivalent vormen van zulke zaken in de zin van het tweede lid van dit artikel.

Iedere andere derde die beweert recht te hebben op de verbeurdverklaarde zaak, zal dit recht kunnen laten gelden binnen een termijn en volgens modaliteiten bepaald door de Koning.

De bijzondere verbeurdverklaring van de onroerende goederen moet of kan, naargelang de rechtsgrond die dit bepaalt, door de rechter worden uitgesproken, maar slechts voor zover zij door het openbaar ministerie schriftelijk werd gevorderd.

De schriftelijke vordering van het openbaar ministerie strekkende tot de verbeurdverklaring van een onroerend goed, dat niet strafrechtelijk in beslag is genomen overeenkomstig de toepasselijke vormvoorschriften, wordt op straffe van onontvankelijkheid kosteloos ingeschreven op de kant van de laatst overgeschreven akte of het vonnis bedoeld in artikel 1, eerste en tweede lid, van de hypotheekwet van 16 december 1851. Het openbaar ministerie voegt een bewijs van de kantmelding bij het strafdossier voor de sluiting van de debatten. Het openbaar ministerie vordert de kosteloze doorhaling van de kantmelding, als daartoe grond bestaat ».

B.1.2. Krachtens de artikelen 42, 1°, en 43 van het Strafwetboek worden zaken welke gediend hebben of bestemd waren tot het plegen van het misdrijf, slechts verbeurdverklaard wanneer zij eigendom van de veroordeelde zijn.

Krachtens de artikelen 42, 3°, en 43*bis* van het Strafwetboek kunnen vermogensvoordelen die rechtstreeks uit het misdrijf zijn verkregen, alsook de goederen en waarden die in de plaats ervan zijn gesteld en de inkomsten uit de belegde voordelen, worden verbeurdverklaard, zelfs indien zij toebehoren aan een derde die niet is betrokken bij het misdrijf waarvoor de dader wordt veroordeeld (Cass., 29 mei 2001, *Arr. Cass.*, 2001, nr. 316).

B.1.3. Indien de zaken die met toepassing van de artikelen 42, 3°, en 43*bis* van het Strafwetboek worden verbeurdverklaard, aan derden toebehoren, dienen zij, met toepassing van artikel 43*bis*, derde en vierde lid, van het Strafwetboek, te worden teruggegeven.

Indien degene aan wie de zaken toebehoren, burgerlijke partij is in het strafproces, zal de rechter de teruggave ambtshalve uitspreken (artikel 43*bis*, derde lid). Indien hij geen burgerlijke partij is, dient hij zijn rechten te laten gelden binnen de termijn en volgens de modaliteiten bepaald door de Koning (artikel 43*bis*, vierde lid).

Artikel 43*bis*, vierde lid, van het Strafwetboek werd uitgevoerd door het koninklijk besluit van 9 augustus 1991 tot vaststelling van de termijn waarbinnen en de wijze waarop een rechtsmiddel kan worden aangewend door derden die beweren recht te hebben op een verbeurdverklarde zaak.

B.2.1. Artikel 4, § 6, van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen (hierna : de Drugswet) bepaalt :

« Onverminderd de toepassing van de artikelen 42 en 43 van het Strafwetboek, kan de rechter de verbeurdverklaring bevelen van de voertuigen, toestellen en instrumenten of zaken die hebben gediend of bestemd waren om de in de artikelen 2, 2°, 2*bis*, 2*quater* en 3 omschreven misdrijven te plegen of die er het voorwerp van uitmaken, zelfs indien ze niet het eigendom zijn van de veroordeelde »

B.2.2. De Drugswet bevat geen bepaling die de teruggave mogelijk maakt van de zaken die met toepassing van haar artikel 4, § 6, worden verbeurdverklaard en die aan derden toebehoren.

B.3. De verwijzende rechter vraagt het Hof of derden die worden geconfronteerd met de verbeurdverklaring van een aan hen toebehorende zaak krachtens artikel 4, § 6, van de Drugswet, worden gediscrimineerd ten opzichte van derden die worden geconfronteerd met de verbeurdverklaring van een aan hen toebehorende zaak krachtens artikel 43*bis* van het Strafwetboek, doordat in het eerste geval niet is voorzien in een teruggaveregelung.

B.4. De artikelen 42, 3°, en 43*bis* van het Strafwetboek zijn van toepassing op vermogensvoordelen die uit het misdrijf zijn verkregen. Artikel 4, § 6, van de Drugswet is daarentegen van toepassing op zaken die hebben gediend of bestemd waren om de drugsgelateerde misdrijven te plegen of die er het voorwerp van uitmaken en komt in die zin overeen met de artikelen 42, 1°, en 43 van het Strafwetboek. Daarnaast zijn de in het geding zijnde bepalingen van toepassing op onderscheiden misdrijven.

B.5. De verbeurdverklaring bedoeld in artikel 4, § 6, van de Drugswet werd ingevoegd bij wet van 9 juli 1975, omdat de wetgever vaststelde dat de verboden handel in verdovende middelen vaak gebeurt met behulp van geleende voertuigen (*Parl. St.*, Senaat, 1970-1971, nr. 290, p. 4) en omdat hij van oordeel was dat in de strijd tegen de drugshandel een « grotere gestrengheid » vereist was (*ibid.*, p. 9).

B.6.1. Het in geding zijnde verschil in behandeling berust op een objectief criterium, namelijk de aard van de misdrijven.

B.6.2. Het criterium van onderscheid is pertinent in het licht van de in B.5 beschreven doelstellingen. Hoewel zij facultatief is, is de verbeurdverklaring van het voorwerp of het instrument van het misdrijf op grond van artikel 4, § 6, van de Drugswet, die betrekking kan hebben op zaken die toebehoren aan derden, immers strenger dan de verbeurdverklaring van het voorwerp of het instrument van het misdrijf op grond van de artikelen 42, 1°, en 43 van het Strafwetboek, die slechts betrekking kan hebben op zaken die eigendom zijn van de veroordeelde.

B.7.1. Er moet nog worden onderzocht of die maatregel niet op onevenredige wijze afbreuk doet aan de rechten van de personen die niets met het misdrijf te maken hebben.

B.7.2. Het fundamentele beginsel van het persoonlijke karakter van de straffen vereist dat een straf slechts kan worden opgelegd aan degene die het misdrijf heeft gepleegd of eraan heeft deelgenomen (EHRM, 29 augustus 1997, *A.P., M.P. en T.P.* t. Zwitserland, § 48).

Dat beginsel wordt geschonden indien een strafsancie wordt opgelegd aan een derde die niet verantwoordelijk kan worden gesteld voor het misdrijf. Het beginsel van het persoonlijke karakter van de straffen is eveneens van toepassing op bijkomende straffen.

B.7.3. De verbeurdverklaring van het voertuig dat heeft gediend of bestemd was om de in de artikelen 2, 2°, *2bis*, *2quater* en 3 van de Drugswet omschreven misdrijven te plegen, treft de veroordeelde dader slechts voor zover dat voertuig aan hem toebehoort.

Indien dat voertuig daarentegen toebehoort aan een derde te goeder trouw die niet was betrokken bij het misdrijf, treft de verbeurdverklaring niet de dader, maar een onschuldige derde, zelfs indien de verbeurdverklaring formeel lastens de veroordeelde dader wordt uitgesproken.

B.7.4. Artikel 4, § 6, van de Drugswet staat de rechter toe de verbeurdverklaring uit te spreken van het instrument van het misdrijf, ongeacht de goede trouw en de betrokkenheid bij het misdrijf van de derde aan wie dat instrument toebehoort. In die mate is die bepaling niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met het beginsel van het persoonlijke karakter van de straffen.

B.8.1. In zoverre de derde te goeder trouw bovendien niet over de mogelijkheid zou beschikken om de teruggave te verkrijgen van de verbeurdverklaarde zaken die aan hem toebehoren, maakt de verbeurdverklaring tevens een eigendomsberoving zonder vergoeding uit en is zij niet bestaanbaar met artikel 16 van de Grondwet en artikel 1 van het Eerste Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de rechten van de mens.

B.8.2. De Ministerraad betoogt dat de derde te goeder trouw, zelfs bij gebrek aan een specifieke teruggaveregeling, de teruggave zou kunnen verkrijgen van de verbeurdverklaarde zaken die hem toebehoren.

B.8.3. Meer bepaald voert de Ministerraad aan dat de derde aan wie de zaken toebehoren, zich burgerlijke partij zou kunnen stellen, zodat artikel 43*bis*, derde lid, van het Strafwetboek zou moeten worden toegepast.

Die bepaling is evenwel slechts van toepassing op zaken die worden verbeurdverklaard krachtens de artikelen 42, 3°, en 43*bis*, eerste lid, van het Strafwetboek en zij kan bijgevolg niet worden toegepast voor zaken die worden verbeurdverklaard op grond van artikel 4, § 6, van de Drugswet.

B.8.4. De Ministerraad voert eveneens aan dat de derde aan wie de zaken toebehoren, krachtens artikel 1122 van het Gerechtelijk Wetboek derdenverzet zou kunnen aantekenen tegen het vonnis dat de verbeurdverklaring heeft uitgesproken.

Dat rechtsmiddel staat evenwel slechts open tegen beslissingen die door een burgerlijk gerecht zijn geweest en beslissingen van een strafgerecht dat uitspraak doet over de burgerlijke belangen. De omstandigheid dat de tenuitvoerlegging van een beslissing van een strafgerecht een burgerrechtelijk gevolg heeft, volstaat niet om het in artikel 1122 van het Gerechtelijk Wetboek bedoelde rechtsmiddel open te stellen (Cass., 25 april 2001, *Arr. Cass.*, 2001, nr. 232).

Aangezien de verbeurdverklaring een bijkomende straf is, kan artikel 1122 van het Gerechtelijk Wetboek niet worden toegepast in het kader van de teruggave van verbeurdverklaarde zaken aan de eigenaar.

B.8.5. Volgens de Ministerraad zou de teruggave van de in beslag genomen goederen overigens kunnen worden verkregen met toepassing van artikel 28^{sexies} of artikel 61^{quater} van het Wetboek van strafvordering.

Die bepalingen zijn evenwel slechts van toepassing tijdens het opsporingsonderzoek respectievelijk het gerechtelijk onderzoek en hebben slechts betrekking op de inbeslagname. Zij verhinderen niet dat de strafrechter in het vonnis waarin de dader wordt veroordeeld de krachtens die bepalingen aan derden teruggegeven zaken alsnog verbeurdverklaart.

B.8.6. Tot slot voert de Ministerraad aan dat de derde te goeder trouw die niet bij het misdrijf was betrokken, maar niettemin wordt geconfronteerd met de verbeurdverklaring van zaken die aan hem toebehoren, op grond van artikel 1382 van het Burgerlijk Wetboek schadevergoeding zou kunnen vorderen van de dader.

Die hypothese vereist evenwel dat de derde te goeder trouw een aparte procedure opstart, terwijl de derde die wel toepassing kan maken van artikel 43bis van het Strafwetboek, de teruggave rechtstreeks van de Staat kan verkrijgen. Indien hij zich burgerlijke partij heeft gesteld, wordt die teruggave ambtshalve uitgesproken, en indien hij zich geen burgerlijke partij heeft gesteld, kan hij toepassing maken van de procedure waarin het voormelde koninklijk besluit van 9 augustus 1991 voorziet.

B.9. Krachtens artikel 5ter van de voorafgaande titel van het Wetboek van strafvordering dient elke belanghebbende derde die rechten kan doen gelden op de zaken bedoeld in de artikelen 42, 1°, 42, 3°, 43bis, 43^{quater} of 505 van het Strafwetboek, op de hoogte te worden gebracht van de rechtsdag voor het gerecht dat zal vonnissen over de grond van de zaak.

Die bepaling is evenwel niet van toepassing op belanghebbende derden die rechten kunnen doen gelden op de zaken die krachtens artikel 4, § 6, van de Drugswet kunnen worden verbeurdverklaard.

Daar de in artikel 4, § 6, van de Drugswet bedoelde verbeurdverklaring kan worden uitgesproken zonder dat de derde te goeder trouw aan wie de zaken toebehoren, in de mogelijkheid wordt gesteld om zich voor de strafrechter uit te spreken over de eventuele verbeurdverklaring, is die bepaling niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in samenhang gelezen met de rechten van verdediging.

B.10. Artikel 4, § 6, van de Drugswet is niet bestaanbaar met de artikelen 10 en 11 van de Grondwet.

B.11. De prejudiciële vraag dient bevestigend te worden beantwoord.

Om die redenen,

het Hof

zegt voor recht :

Artikel 4, § 6, van de wet van 24 februari 1921 betreffende het verhandelen van giftstoffen, slaapmiddelen en verdovende middelen, psychotrope stoffen, ontsmettingsstoffen en antiseptica en van de stoffen die kunnen gebruikt worden voor de illegale vervaardiging van verdovende middelen en psychotrope stoffen schendt de artikelen 10 en 11 van de Grondwet, in zoverre het toelaat dat zaken die toebehoren aan derden te goeder trouw die niet bij het misdrijf zijn betrokken, worden verbeurdverklaard, het niet voorziet in de teruggave van de verbeurdverklarde zaken aan die personen, en het niet voorziet in de oproeping van die personen teneinde zich over de eventuele verbeurdverklaring te kunnen uitspreken.

Aldus uitgesproken in het Nederlands en het Frans, overeenkomstig artikel 65 van de bijzondere wet van 6 januari 1989 op het Grondwettelijk Hof, op de openbare terechtzitting van 3 april 2014.

De griffier,

De voorzitter,

F. Meersschant

A. Alen